

**BEYOND NIHILISM?
—
ONKRAJ NIHILIZMA?**

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko
Journal of Phenomenology and Hermeneutics

35 | 136-137 | June 2026

BEYOND NIHILISM? — ONKRAJ NIHILIZMA?

Institute Nova Revija for the Humanities

*

Phenomenological Society of Ljubljana

Ljubljana 2026

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko

Journal of Phenomenology and Hermeneutics

Glavna urednica: | Editor-in-Chief:

Andrina Tonkli Komel

Uredniški odbor: | Editorial Board:

Jan Bednarik, Andrej Božič, Tine Hribar, Valentin Kalan,
Branko Klun, Dean Komel, Ivan Urbančič †, Franci Zore.

Tajnik uredništva: | Secretary:

Andrej Božič

Mednarodni znanstveni svet: | International Advisory Board:

Pedro M. S. Alves (University of Lisbon, Portugal), *Babette Babich* (Fordham University, USA), *Damir Barbarić* (University of Zagreb, Croatia), *Renaud Barbaras* (University Paris 1 Panthéon-Sorbonne, France), *Miguel de Beistegui* (The University of Warwick, United Kingdom), *Azelarabe Lahkim Bennani* (Sidi Mohamed Ben Abdellah University, Morocco), *Rudolf Bernet* (KU Leuven, Belgium), *Petar Bojanić* (University of Belgrade, Serbia), *Philip Buckley* (McGill University, Canada), *Umesh C. Chattopadhyay* (University of Allahabad, India), *Gabriel Cerce* (University of Bucharest, Romania), *Cristian Ciocan* (University of Bucharest, Romania), *Ion Copoeru* (Babeş-Bolyai University, Romania), *Jean François Courtine* (Paris-Sorbonne University, France), *Renato Cristin* (University of Trieste, Italy), *Massimo De Carolis* (University of Salerno, Italy), *Alfred Denker* (College of Philosophy and Theology Vallendar, Germany), *Mădălina Diaconu* (University of Vienna, Austria), *Donatella Di Cesare* (Sapienza University of Rome, Italy), *Lester Embree* †, *Adriano Fabris* (University of Pisa, Italy), *Cheung Chan Fai* (Chinese University of Hong Kong, Hong Kong), *Günter Figal* †, *Dimitri Ginev* †, *Andrzej Gniazdowski* (Polish Academy of Sciences, Poland), *Jean Grondin* (University of Montreal, Canada), *Klaus Held* †, *Friedrich-Wilhelm von Herrmann* †, *Małgorzata Holda* (University of Łódź, Poland), *Heinrich Hüni* †, *Ilya Inishev* (National Research University Higher School of Economics, Russia), *Tomas Kačerauskas* (Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania), *Richard Kearney* (Boston College, USA), *Guy van Kerckhoven* (KU Leuven, Belgium), *Pavel Kouba* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Ioanna Kuçuradi* (Maltepe University, Turkey), *Susanna Lindberg* (Leiden University, The Netherlands), *Thomas Luckmann* †, *Jeff Malpas* (University of Tasmania, Australia), *Michael Marder* (University of the Basque Country, Spain), *Viktor Molchanov* (Russian State University for the Humanities, Russia), *Veronica Neri* (University of Pisa, Italy), *Liangkang Ni* (Sun Yat-Sen University, China), *Cathrin Nielsen* (Frankfurt a. M., Germany), *Karel Novotný* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tadashi Ogawa* (Kyoto University, Japan), *Žarko Pačić* (University of Zagreb, Croatia), *Željko Pavić* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Croatia), *Christophe Perrin* (University of Louvain, Belgium), *Dragan Prole* (University of Novi Sad, Serbia), *Antonio Ziriñ Quijano* (National Autonomous University of Mexico, Mexico), *Ramsey Eric Ramsey* (Arizona State University, USA), *Rosemary Rizo-Patrón Boylan de Lerner* (Pontifical Catholic University of Peru, Peru), *Alfredo Rocha de la Torre* (Pedagogical and Technological University of Colombia, Colombia), *Hans Ruin* (Södertörn University, Sweden), *Marco Russo* (University of Salerno, Italy), *Javier San Martín* (National Distance Education University, Spain), *Gunter Scholtz* (Ruhr-University Bochum, Germany), *Hans Rainer Sepp* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tatiana Shchyttsova* (European Humanities University, Lithuania), *Önay Sözer* (Boğaziçi University, Turkey), *Michael Staudigl* (University of Vienna, Austria), *Silvia Stoller* (University of Vienna, Austria), *Tōru Tani* (Ritsumeikan University, Japan), *Rainer Thurnher* (University of Innsbruck, Austria), *Peter Trawny* (University of Wuppertal, Germany), *Trong Hieu Truong* (Vietnam National University Ho Chi Minh City, Vietnam), *Lubica Učnik* (Murdoch University, Australia), *Helmuth Vetter* (University of Vienna, Austria), *Ugo Vlaisavljević* (University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina), *Jaroslava Vydrová* (Slovak Academy of Sciences, Slovakia), *Bernhard Waldenfels* †, *Andrzej Wierciński* (University of Warsaw, Poland), *Ichirō Yamaguchi* (Toyo University, Japan), *Chung-Chi Yu* (National Sun Yat-sen University, Taiwan), *Holger Zaborowski* (University of Erfurt, Germany), *Dan Zahavi* (University of Copenhagen, Denmark), *Wei Zhang* (Sun Yat-sen University, China).

Lektoriranje: | Proof Reading:

Andrej Božič

Oblikovna zasnova: | Design Outline:

Gašper Demšar

Prelom: | Layout:

Žiga Stopar

Tisk: | Printed by:

DEMAT d.o.o., digitalni tisk

Naklada: | Print Run:

70 izvodov | 70 copies

Uredništvo in založništvo: | Editorial Offices and Publishers' Addresses:

Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko
Institute Nova Revija for the Humanities

Fenomenološko društvo v Ljubljani
Phenomenological Society of Ljubljana

Filozofska fakulteta | Oddelek za filozofijo (kab. 432b)

Vodovodna cesta 101, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: (386 1) 24 44 560

Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: (386 1) 2411106

Rokopise, ki jih želite predložiti za objavo v reviji, in vsa morebitna vprašanja glede publikacije pošljite na naslednji elektronski naslov: *phainomena@institut-nr.si*.

Please send the manuscripts, which you would like to submit for publication in the journal, and any potential queries to the following e-mail address: *phainomena@institut-nr.si*.

★

Revija *Phainomena* objavlja članke s področja fenomenologije, hermenevtike, zgodovine filozofije, filozofije kulture, filozofije umetnosti in teorije znanosti. Recenzentske izvide knjig pošiljajte na naslov uredništva. Revija izhaja štirikrat letno. Za informacije glede naročil in avtorskih pravic skrbí *Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko*.

The journal *Phainomena* covers the fields of phenomenology, hermeneutics, history of philosophy, philosophy of culture, philosophy of art, and phenomenological theory of science. Books for review should be addressed to the Editorial Office. It is published quarterly. For information regarding subscriptions and copyrights please contact the *Institute Nova Revija for the Humanities*.

★

Finančna podpora: | Financially Supported by:

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije | *Slovenian Research and Innovation Agency*

Članki v reviji so objavljeni v okviru: | Papers in the journal are published within the framework of:

- Raziskovalni program P6-0341 | Research program P6-0341;
- Raziskovalni projekt J6-70215 | Research project J6-70215;
- Infrastrukturni program I0-0036 | Infrastructure program I0-0036.

★

Revija *Phainomena* je vključena v naslednje podatkovne baze: | The journal *Phainomena* is indexed in:

Digitalna knjižnica Slovenije; DiRROS; DOAJ; EBSCO; Emerging Sources Citation Index (Web of Science); ERIH PLUS; Humanities International Index; Internationale Bibliographie der geistes- und sozialwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur; Internationale Bibliographie der Rezensionen geistes- und sozialwissenschaftlicher Literatur; Linguistics and Language Behavior Abstracts; ProQuest; Revije.si (JAK); Scopus; Social Science Information Gateway; Social Services Abstracts; Sociological Abstracts; The Philosopher's Index; Ulrich's Periodicals Directory; Worldwide Political Science Abstracts.

Enojna številka: | Single Issue: 10 €

Dvojna številka: | Double Issue: 16 €

phainomena.com
phainomena@institut-nr.si

BEYOND NIHILISM? | ONKRAJ NIHILIZMA?

TABLE OF CONTENTS | KAZALO

Werner Stegmaier	
Halt in Zeit-Spiel-Räumen der menschlichen Orientierung. Zum Umgang mit der Zeit im Nihilismus. Ein Impuls	5
<i>Opora v časoprostorjih človeškega orientiranja. O spoprijemanju s časom v nihilizmu. Impulz</i>	
Dean Komel	
Nesodobnost filozofije v epohi nihilizma	33
<i>Non-Contemporaneity of Philosophy in the Epoch of Nihilism</i>	
Denis Mauko	
Usoda nihilizma. Evropska linearna naracija in Spenglerjeva ciklična alternativa	63
<i>The Fate of Nihilism. The European Linear Narrative and Spengler's Cyclic Alternative</i>	
Manca Erzetič	
Razmislek in pričevanje nihilizma pri Ivanu Urbančiču	81
<i>Contemplation and Testimony of Nihilism in Ivan Urbančič</i>	
Peter Trawny	
Hypernihilismus. Erste Skizze	97
<i>Hipernihilizem. Prva skica</i>	
Trong Hieu Truong	
Die expressionistische Phänomenologie. Spinoza, Schelling, Schopenhauer	111
<i>Ekspresionistična fenomenologija. Spinoza, Schelling, Schopenhauer</i>	
Tomislav Dretar & Petar Šegedin	
Toward an Appraisal of Scheler's Thoughts on the Modern Scientific Worldview and the Human Being. In the Interpretation of the Croatian Philosopher Branka Brujić	133
<i>Na poti k ovrednotenju Schelerjevih misli o modernem znanstvenem svetovnem nazoru in o človekovem prebivanju. V interpretaciji hrvaške filozofinje Branke Brujić</i>	

Nuoheng Du

How the Other First Appears as a Certain Kind of Person. A Phenomenological Clarification of Initial Personality Attribution 157

Kako se drugi najprej pojavi kot določena oseba. Fenomenološka razjasnitev začetne atribucije osebnosti

Bence Peter Marosan

Krisis unserer globalen, ökologischen Lebenswelt und Kritik der instrumentellen Vernunft. Öko-ethische und öko-politische Reflexionen von einem Husserl'schen Standpunkt 203

Kriza našega globalnega, ekološkega življenjskega sveta in kritika instrumentalnega uma. Eko-etične in eko-politične refleksije s husserlovskega stališča

Andrzej Gniazdowski

Wie ist eine Phänomenologie des Staates möglich? Ein Beitrag zur politischen Phänomenologie 227

Kako je mogoča fenomenologija države? Prispevek k politični fenomenologiji

Johannes Vorlauffer

„Verheyterung“. Über das Wahrheitsgeschehen, erörtert im Rückblick von Martin Heideggers Ereignisdenken auf die Fundamentalontologie und im Hinblick auf den Grundvollzug des psychotherapeutischen Prozesses 249

»Zvedrênje«. O dogajanju resnice z vidika mišljenja dogodja glede fundamentalne ontologije pri Martinu Heideggru in z vidika temeljnega izvrševanja psihoterapevtskega procesa

Jurij Verč

Nepopolnost, relacije in zgodovina. Od evolucije do kvantne fizike in sodobne družbene teorije 275

Imperfection, Relations, and History. From Evolution to Quantum Physics and Contemporary Social Theory

Alfredas Buiko

The Eye in the Triangle and the Thing Itself. A Phenomenology of Conspiracy Theories 301

Oko v trikotniku in stvar sama. Fenomenologija teorij zarote

Mindaugas Briedis & Rūta Briedienė	
Genetic Phenomenology of the Complementarity Between Surrealism and Radiology	323
<i>Genetična fenomenologija komplementarnosti med nadrealizmom in radiologijo</i>	
Jurij Selan & Uršula Podobnik	
Understanding Adult Drawing. Between Traditional and Modern Perspectives of Drawing Development	347
<i>Razumeti risanje odraslih. Med tradicionalnimi in modernimi perspektivami glede risarskega razvoja</i>	
HISTORICAL THINKING AND THE QUESTION OF NATION ZGODOVINSKO MISLENJE IN VPRAŠANJE NARODA	
Vanja Sutlić	
[Zgodovinsko-prirodna določenost naroda]	395
<i>[Historical-Natural Determination of Nation]</i>	
Damir Barbarić	
Pot v obrat. Ob delu Vanje Sutlića	399
<i>Toward the Turn. On the Works of Vanja Sutlić</i>	
Ivan Urbančič	
Aporije teorij o etničnem in nacionalnem ter problem identitete	403
<i>The Aporias of the Theories of Ethnicity and Nationality, and the Problem of Identity</i>	
Dean Komel	
Sutlićeva miselna zapuščina	407
<i>The Legacy of Sutlić's Thought</i>	
<i>Manuscript Submission Guidelines</i>	417
<i>Navodila za pripravo rokopisa</i>	421

Vanja Sutlić

[ZGODOVINSKO-PRIRODNA DOLOČENOST NARODA]¹

Pot do dogodevno-zgodovinskega mislenja vodi skozi *izvorni in celoviti premislek* »prirode« in ni vnaprej rezervirana za »socialno-zgodovinsko« problematiko, ki se v skladu z novoveško delitvijo sfer, slojev itd. bivaajočega razlikuje od problematike narave (tj. naravoslovne, tehnološke, tehnične).

Löwithovo, Lukácsevo, Blochovo in celo Heideggrovo razlikovanje med »zgodovinskim« in »naravnim« ostaja novoveško metafizično in ne preide v prirodno mislenje, ki *je* zgodovinsko mislenje.

¹ V prilogi h knjigi podajamo prepis kratkega, nenaslovljenega rokopisa iz Sutličeve zapuščine, ki jo hrani Inštitut za filozofijo v Zagrebu. Gre za oštevilčen in skrbno izdelan avtograf, ki, kakor je razvidno iz faksimila, vsebuje samo nekaj popravkov; najverjetneje niso bili narejeni naknadno, pač pa že med pisanjem. Glede na skrbnost, s katero je bilo besedilo napisano v »čistopisu«, lahko domnevamo, da ni šlo zgolj za enega od filozofovih delovnih osnutkov in zabeležk, marveč da je načrtovano kot merodajni razbor o narodu, razumljenem v kontekstu zgodovinskega mislenja. Morda je bilo napisano z mislijo na morebitno objavo. Iz vsebine je mogoče z visoko stopnjo verjetnosti sklepati, da je nastalo v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, torej v zadnjem desetletju avtorjevega življenja. Naslov besedila je uredniški. [Op. Damir Barbarić.]

[Besedilo je prevedeno po: Damir Barbarić: *Put u obrat. Uz djelo Vanje Sutlića* (Zagreb: Naklada Breza, 2026), 195–205. Op. prev.]

Orientacija v takem mislenju ni mogoča niti ob opiranju na Spinozov naturalizem ali na naravoslovno-filozofske spekulacije, npr., Schellinga (vse do Blocha).

Kje se naznanja izvorni in celovit fenomen »narave«? Vedno v *negativni obliki* in v izvornem izkustvu doma in domovine v filozofiji, v pesništvu (npr. Hölderlin, Goethe), v tezah o »naravnem pravu«, v naturfilozofiji itn., itn. – φῶσις pri Grkih, predsokratikih itn., v misticizmu, v teologiji itn.

Pozitivno na fenomenalnem polju naroda – to področje je treba šele osvoboditi od specialnoznanstvenih in apriornofilozofskih konstrukcij, pa tudi predznanstvenih predsodkov.

Nekaj opomb o sprostitvi tega polja:

Ni »jezik« (v jezikoslovnem in jezikovno-filozofskem aspektu) ta, ki vzpostavlja duhovno dimenzijo naroda, temveč tisto, kar se je odprlo in zbralo v mislenju in pesnjenju, se udejanjilo kot lastna možnost in odprtost (razčiščenost) življenja ter se ukazalo, prišlo do besede, v takem zboru (govoru). Narod, ki ne misli in ne poje (tvori), tj. ki duhovno *ni*, lahko s kratkotrajnimi uspešnimi raztezanji in širitvami morda kvečjemu zamenja, »nadomesti« ta neizkorenljiv obstanek, vz-hit v bit, ter pravzaprav *že ni*, še preden ga doletijo zunanja in notranja usoda in ne-sreča. Narod, ki v dobi delovnega sveta pristane na tekmo v moči (npr. okoli oblasti) in na gospodarstvo kot njegovo *edino* in *pravo* opravilo, pobudo in prid, je *že* izbral ne-sigurnost in ne-gotovost – ki nimata nič skupnega s tveganostjo – kot ustaljen način in stanje biti.

V nasprotju s tem lahko narod zadobi svojo stanovitnost, v kateri ga nič in nihče ne more ogroziti, le iz duhovnega iz-stopa iz položaja bivajočega v neovrgljivo bit, iz miselne tvornosti, tvornega mislenja, ki je tako osredotočenje in uperjenost v bit, da se vselej sme in more upreti navalu *ekstenzivnosti*, kakršnekoli vrste *že*. Takšen narod živi v svetu nemočnega dela iz središča moči, kjer je sama moč nemočna. Ne podreja se nobenim posegom.

Od kod torej narodu njegova svojstvenost, kakovost, če ne izhaja iz različnih in raznolikih dejavnikov *ekstenzivnosti* (iz tako imenovanih geografskih, jezikovnih itn. dejavnikov)? Morda iz *ideoloških*? *Že* dolgo smo navajeni, da filozofijo in poezijo uvrščamo med odlikovane ideološke tvorbe! Treba je reči: ideološki dejavnik ni nič drugega kot tisto, kar je nastalo in preostalo od duhovne biti, ko se potihoma prizna, da je narod specifična konstelacija in

konfiguracija zgoraj omenjenih dejavnikov. Takšna »ideologija«, morda, npr., »nacionalna«, ki pušča v veljavi predpostavke ne-narodnega, je le nemočna, blede karikatura *narodnega*, deklarativno nazdravljaštvo, sentimentalna reakcija na izgubo stališča, tal. Po svojem izvoru je argument za protinarodno moč ekstenzivnosti. Kaj je torej samobitnost naroda? Da bi narod lahko bil, da bi porodil, je potrebno, da se namesto ogolelega, sumarično ali sintetično razumljenega »univerzuma« za akcijo, izpove, ponudi in podari *svet*; da se v svetu in z njim izpovejo, ponudijo, podarijo *tla* ter *podnebje* kot opora in obzorje življenja; ta človek, smrten in grozljivo-grozen, iz-stopa k možnosti (ne: k moči), k jestvenju in jestvu, tj. k pri-rodi, da pro-izvaja pri-rodek (ne prihodka in dobička) iz po-rajanja (biti), ga ubere in neguje za uspeho pro-iz-našanje prejete vesti zgođe, tj. po-vesti zgodovine, ne pa golega dogajanja. Takšen človek je na-rod, in ni »narodnost« lastnost človeka, marveč je, ravno nasprotno, človek deležje naroda. Takšen narod seveda ni nič »zaprtega« in izključujočega, marveč, ravno nasprotno, sama *odprtost* za bit in čas (tisto pravo svoje dobe), za bivačo in za sebe med njimi.

Tako se sebe dosegačji narod lahko izmakne usodi sveta dela, ne da bi izpadel iz njega[,] marveč da se naseli na njegovi bistveni osnovi. Takrat lahko in mora med bivajočim izboriti tla in podnebje, da bi gospodaril in gospodoval, da ve, čuti in hoče. Tedaj ni le prehod k celoti vrtenja delovnega sveta, marveč predvsem nezasuti izvor še ne slutenih, kaj šele »uresničenih« možnosti zgodovine.

Da se dobro razumemo!

Vsekakor smo zadnji, ki bi bili proti življenjski obrambi naroda, proti njegovi pravici do samoodločbe in nacionalne države, proti gospodarski neodvisnosti gospodarjenja z lastnim, proti uporabi zaradi ropanja itd., proti narodnemu poimenovanju jezika in specifičnosti tega jezika, proti suverenosti v vseh nacionalnih vprašanjih itn., itn. Nasprotno, smo za vse to in še veliko več.

Vendar se zdi, da v sodobnem svetu ni nič zagotovljeno, če ni zagotovljeno pravo prirodno rojstvo naroda.

Narod zaobjema ljudi in bivačo v zboru (zbornosti in istosti), namesto da ga tlači v »okupaciji« (kakršnakoli že je, na primer ne le vojna, temveč tudi gospodarska). Tako razumljen je narod – tradicionalno rečeno v metafizičnih izrazih – transcendentalni pogoj za možnost človeka in s tem, med drugim,

tudi »nacionalnega«, nacije in nacionalnosti. Tudi z revolucijo družbenih odnosov je podana možnost »odmiranja« nacije – da bi živel narod, vendar če revolucija ni korenita, tj. če ne zadeva pro-iz-vodne predpostavke družbe, tj. samega zgodovinskega sklopa dogajanja, lahko *izumrtje nacije* pomeni *smrt in smrtnost naroda* v prazni kozmopolitsko uniformirani sivini sveta delovne sile.

Narod je – tako razumljen – *zadanost*, ne dano dejstvo; *poskus*, ne izkustvo.

Za narod je odločilno, da se reši in pro-sveti (ne pa zgolj prosvetli) iz svojega usvojenega sveta in *enkratne zgođe pri-rode*.

Toda, ko se »bog« in »božansko« usušita v stvar, četudi v najvišjega, najbolj dejanskega (*ens realissimum*) bitja, in tvorita ustanovo (se institucionalizirata) v religiji, svetost izgine ter ostanejo le idoli, fetiši in ikonoklasti.

Prevedel Dean Komel

Phainomena 34 | 134-135 | November 2025

Witold Plotka – Andrej Božič (Eds.)

The Thought of Leopold Blaustein in Context. Critical Essays and Materials

Witold Plotka | Aleksandra Gomulczak | Amadeusz Citlak
| Wojciech Starzyński | Hicham Jakha | Daniele Nuccilli
| Magdalena Gilicka | Filip Borek | Filip Gołaszewski | Leopold
Blaustein | Małgorzata Hołda

Phainomena 34 | 132-133 | June 2025

Transitions | Prehajanja

Dean Komel | Paulina Sosnowska | Jaroslava Vydrová | Da-
vid-Augustin Mândruț | Manca Erzetič | Dragan Prole | Min-
daugas Briedis | Irakli Batiashvili | Dragan Jakovljević | Jo-
hannes Vorlauffer | Petar Šegedin | Željko Radinković | René
Dentz | Malwina Rolka | Mimoza Hasani Pllana | Audran
Aulanier | Robert Gugutzer | Damir Smiljanić | Silvia Dadà

Phainomena 33 | 130-131 | November 2024

Dean Komel – Alfredo Rocha de la Torre – Adriano Fabris (Eds.)

Human Existence and Coexistence in the Epoch of Nihilism

Damir Barbarić | Jon Stewart | Cathrin Nielsen | Ilia Inishev
| Petar Bojanić | Holger Zaborowski | Dragan D. Prole | Su-
sanna Lindberg | Jeff Malpas | Azelarabe Lahkim Bennani |
Josef Estermann | Chung-Chi Yu | Alfredo Rocha de la Torre
| Jesús Adrián Escudero | Veronica Neri | Žarko Paić | Werner
Stegmaier | Adriano Fabris | Dean Komel

